

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ АРХІВ УКРАЇНИ

ФОНД 251

УСНОІСТОРИЧНІ ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ

(назва фонду)

Група-комплекс № 5-1

РОЗВИТОК РАКЕТНО-КОСМІЧНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

(назва комплексу усноісторичних документів)

ОПИС № 1

документів постійного зберігання

1951-2015 роки

(крайні дати документів)

Харків 2 0 1 7 рік

ФОНД №251

УСНОІСТОРИЧНІ ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Група-комплекс № 5-1

РОЗВИТОК РАКЕТНО-КОСМІЧНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

ОПИС № 1

1951 – 2015 (крайні дати документів)

З М І С Т

	№№ стор.
Передмова	4
1. Інтерв'ю з Калногузом Анатолієм Миколайовичем №1, №2	7
2. Інтерв'ю з Кузнєцовим Юрієм Олексійовичем	7
3. Інтерв'ю з Макаренком Олександром Яковичем	7
4. Інтерв'ю з Сухоребрим Віктором Гавриловичем	7
5. Інтерв'ю з Ураловим Володимиром Олександровичем	7

П Е Р Е Д М О В А

На державне зберігання до ЦДНТА України передано усноісторичні документи за темою «Розвиток ракетно-космічної техніки в Україні» - аудіозаписи бесід з співробітниками Конструкторського бюро «Електроприладобудування» до фонду 251 «Усноісторичні документи з історії науки і техніки».

Становлення і розвиток харківських підприємств космічної галузі є найважливішою сторінкою історії розвитку не тільки космонавтики, а й науки і техніки в цілому. Дослідно-конструкторське бюро ДКБ-692 (п/я А-7160, Конструкторське бюро «Електроприладобудування», Науково-виробниче об'єднання «Електроприлад», Публічне акціонерне товариство «ХАРТРОН») було створено в квітні 1959 року в Харкові і стало головним науково-дослідним і дослідно-конструкторським підприємством, на якому розроблялися системи управління найпотужнішими бойовими балістичними ракетами, ракетами-носіями і космічними літальними апаратами. Серед них системи управління міжконтинентальних балістичних ракет Р-16 (8К64), Р-36 (8К67), 15А30 (УР-100Н) і найпотужнішої бойової ракети Р-36 2М (15А18М, за американською класифікацією SS-18 - «Сатана»). На рахунку Конструкторського бюро «Електроприладобудування» також розробка систем управління найпотужнішої в світі ракети-носія «Енергія» та поєднання системи управління «Енергії» з системами управління багаторазового космічного корабля «Буран» при його виведенні на орбіту. Конструкторське бюро «Електроприладобудування» також брало активну участь в роботі над космічною програмою створення орбітальних станцій «Алмаз».

Окремо можна виділити створення в Конструкторському бюро «Електроприладобудування» першої в Радянському Союзі бортової цифрової обчислювальної машини. В 1971 році вперше в СРСР здійснено запуск нової ракети Р-36М (15А14) з системою управління, створеної на основі вищезгаданої бортової обчислювальної машини. На її основі була також розроблена перевірно-пускова система «Електронний пуск», яка призначена для передстартової перевірки обладнання. Система входила до складу комплексу наземного пускового і перевірного електрообладнання, застосування якого дозволило запобігти можливим аваріям при старті ракет і тим самим заощадити не один мільйон карбованців.

Ракети, оснащені системами управління і розроблені в ДКБ-692, створили паритет між СРСР і США, а в подальшому забезпечили Радянському Союзу лідерство в освоєнні космічного простору.

Історії ракетно-космічної галузі присвячено безліч наукових і публіцистичних праць, переважна більшість яких з історії створення ракет і космічних літальних апаратів, або творчому шляху їх конструкторів. Що стосується історії розвитку систем управління ракет і космічних літальних апаратів, то подібних публікацій налічується буквально одиниці. Більш того, ці

публікації не систематизовані і мають скоріше форму спогадів. При цьому очевидно, що системи управління є найважливішою складовою ракетно-космічної техніки.

Інженером кафедри «Механіка суцільних середовищ і опору матеріалів» Науково-технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Горєловою Світланою Олександрівною проведено науково-дослідну роботу на тему: «Історія створення систем управління ракетно-космічною технікою на Науково-виробничому підприємстві «Хартрон» в 1959 - 1988 роки». Мета цієї роботи заповнити цю прогалину і системно вивчити історію розробки систем управління ракет і космічних літальних апаратів у Харкові. В рамках її проведення були взяті інтерв'ю у провідних співробітників ДКБ-692, які брали участь у найважливіших роботах по створенню системи управління бойовими ракетами і космічними літальними апаратами, а саме з Калногузом А.М., Кузнєцовим Ю.О., Макаренком О.Я., Сухоребрим В.Г. та Ураловим В.О. Усі інтерв'ю присвячені діяльності респондентів за часи праці в Дослідно-конструкторському бюро ДКБ-692.

Калногуз Анатолій Миколайович - Головний конструктор НВП ХАРТРОН-АРКОС ЛТД, на підприємстві з 1967 року. Кандидат технічних наук, Заслужений машинобудівник України, лауреат Державної премії Уряду Російської Федерації в галузі науки і техніки, лауреат премії ім. академіка В. Н. Челомея. Брав участь в підготовці навігаційної системи проекту «Енергія-Буран».

Кузнєцов Юрій Олексійович працює в ПАТ «Хартрон» з 1973 р, начальник лабораторії теоретичного відділу, кандидат технічних наук, вчений секретар науково-технічної ради підприємства. Брав участь у створенні системи управління різних міжконтинентальних балістичних ракет, а також міжнародної космічної станції «Альфа».

Макаренко Олександр Якович - на підприємстві з 1967 року. Начальник сектора КБ «Електроприладобудування», начальник бюро НВП «Хартрон-Аркос», заслужений винахідник України, автор 120 винаходів по ракетно-космічній техніці. Учасник розробки системи управління станції «Алмаз» і супутника спеціального призначення «Безпека».

Сухоребрий Віктор Гаврилович - працював на підприємстві з 1959 року, доктор технічних наук, професор, Лауреат Державної премії УРСР, начальник лабораторії стабілізації. Брав участь у створенні системи управління ракети Р-16 - першої в СРСР міжконтинентальної балістичної ракети на висококиплячих компонентах палива, а також Р-36 з усіма її подальшими модифікаціями.

Уралов Володимир Олександрович - працював на підприємстві з 1959 року. З 1971 року - заступник головного конструктора, з 1983 року - головний конструктор систем управління ракет стратегічного призначення. Був головним конструктором систем керування ракет 15А30 (УР-100Н), 15А35 (УР-100НУ), і 15А18М (Р - 36 2М). - Лауреат Ленінської (1976 г.) і Державної (1989 г.) премій

СРСР.

Аудіозаписи інтерв'ю з цими провідними фахівцями Конструкторського бюро «Електроприладобудування» становлять великий інтерес для дослідників в галузі історії науки і техніки України. Мова інтерв'ю та транскрипту – російська. Вид документів – електронний. Записи проводились протягом 2013-2015 років: з Калногузом А.М. – 2 інтерв'ю у 2013 та 2015 році, з Кузнєцовим Ю.О., Сухорєбрим В.Г. та Ураловим В.О. – інтерв'ю у 2015 році, з Макаренком О.Я. – інтерв'ю у 2013 році. Усноісторичні документи передані на державне зберігання в Центральний державний науково-технічний архіву до комплексу 5-1 «Розвиток ракетно-космічної техніки в Україні».

До опису внесено записи (аудіо та транскрипти) бесід з Калногузом А.М., Кузнєцовим Ю.О., Макаренком О.Я., Сухорєбрим В.Г. та Ураловим В.О., а також їх фотографії. Документи в описі систематизовані за алфавітом прізвищ респондентів, у середині розділів – за хронологією інтерв'ю.

Фізичний стан усноісторичних документів задовільний. Доступ до аудіо записів та їх транскриптів не обмежений, включаючи право експонування та публікації.

Опис складений згідно з Методичними рекомендаціями «Формування Національного архівного фонду усно історичними джерелами з історії науки і техніки. Частина 1. Приймання на державне зберігання усноісторичних джерел, зібраних та упорядкованих дослідниками» (протокол засідання НМР ЦДНТА України №11 від 30.11.2016 року).

Усі права на використання усно історичних документів належать Центральному державному науково-технічному архіву України.

Інженер кафедри «Механіка суцільних середовищ і опору матеріалів «Науково-технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

С.О.Горєлова

10.04.2017р.

Фонд 251
Група-комплекс № 5-1
Опис № 1

№ з/п	№ в межах комплексу	Заголовок одиниці зберігання	Дати од. зб.	Кількість			Примітки
				Аркушів тексту	Файлів аудіо	Фото	
1	2	3	4	5	6	7	8
		<u>1. Інтерв'ю з Калногузом Анатолієм Миколайовичем</u>					
1	1	Аудіозапис інтерв'ю №1	06.12.2013	-	5	-	на CD
2	2	Транскрипт інтерв'ю №1	06.12.2013	8	-	-	
3	3	Аудіозапис інтерв'ю №2	13.10.2015	-	2	-	на CD
4	4	Транскрипт інтерв'ю №2	13.10.2015	2	-	-	
5	5	Фотографії (електронні копії)	1962-2010	-	-	5	на CD
		<u>2. Інтерв'ю з Кузнєцовим Юрієм Олексійовичем</u>					
6	6	Аудіозапис інтерв'ю	13.10.2015	-	1	-	на CD
7	7	Транскрипт інтерв'ю	13.10.2015	6	-	-	
		<u>3. Інтерв'ю з Макаренком Олександром Яковичем</u>					
8	8	Аудіозапис інтерв'ю	06.12.2013	-	2	-	на CD
9	9	Транскрипт інтерв'ю	06.12.2013	8	-	-	
10	10	Фотографії (електронні копії)	1980-ті-1985	-	-	2	на CD
		<u>4. Інтерв'ю з Сухоребрим Віктором Гавриловичем</u>					
11	11	Аудіозапис інтерв'ю	16.03.2015	-	5	-	на CD
12	12	Транскрипт інтерв'ю	03.2015	9	-	-	
13	13	Фотографії (електронні копії)	1960-ті-2015	-	-	9	на CD
		<u>5. Інтерв'ю з Ураловим Володимиром Олександровичем</u>					

14	14	Аудіозапис інтерв'ю	21.04.2015	-	5	-	на CD
15	15	Транскрипт інтерв'ю	04.2015	7	-	-	
16	16	Фотографії (електронні копії)	1951-1991	-	-	10	на CD

Всього до опису включено 1 (**один**) фонд **251**

Од. зб. з 1 по 16

До опису внесено: **16** (**шістнадцять**) од. зб.

(числом) (словами)

В тому числі: **6** (**шість**) аудіозаписів

(числом) (словами)

40 (**сорок**) аркушів транскриптів

(числом) (словами)

26 (**двадцять шість**) фотографій

(числом) (словами)

До опису внесені од. зб. з № 1 по № 16 у тому числі:

Літерні №№ - (-) од. зб.

(числом) (словами)

(перелік літерних од. зб.)

Пропущені №№ - (-) од. зб.

(числом) (словами)

(перелік пропущених од. зб.)

Інженер кафедри
«Механіка суцільних середовищ і

Укладач опису опору матеріалів «НТУ «ХП»

(посада,

підпис,

С.О.Горшова

розшифрування підпису)

Дата 10.04.2017

Прийнято на державне зберігання	16	(шістнадцять)	од. зб.
	(числом)	(словами)	
з №1 по №16 у тому числі:	6	(шість)	аудіозаписів
	(числом)	(словами)	
	40	(сорок)	аркушів транскриптів
	(числом)	(словами)	
	26	(двадцять шість)	фотографій
	(числом)	(словами)	
Літерні №№	-	(-)	од. зб.
	(числом)	(словами)	(перелік літерних од. зб.)
Пропущені №№	-	(-)	од. зб.
	(числом)	(словами)	(перелік пропущених од. зб.)

Старший зберігач фондів/
завідувач архівосховищем

Н.В.Ларіна

(посада)

(підпис,

розшифрування підпису)

Дата 07.06.2017 р.

Начальник відділу забезпечення
збереженості документів

Л.А.Ястреб

(посада)

(підпис,

розшифрування підпису)

Дата 07.06.2017 р.

Аркуш - засвідчувач до опису № 1 група-комплекс № 5-1 Фонд - **251**

Всього в цьому опису пронумеровано **9** (дев'ять) аркушів

(числом)

(словами)

В тому числі:

Літерні №№ аркушів - (-) (-)

(числом)

(словами)

(перелік літерних аркушів)

Пропущені №№ аркушів - (-) (-)

Архівіст 1 категорії сектору довідкового
апарату та обліку документів

М. В. Броннікова

Дата 12.06.2017 р.